

Gemeente Schoon

Handreiking

**Samenwerken met scholen
rondom zwerfafval en
afvalscheiding**



Februari 2016

In opdracht van Rijkswaterstaat Leefomgeving, **Gemeente Schoon**



Public Result B.V.

Postbus 11649

2502 AP Den Haag

Tel: 070 – 3468816

e-mail: info@publicresult.nl

www.publicresult.nl

Opdrachtnummer: ZWERF15

©Copyright Public Result 2016. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	4
1. Mogelijkheden voor scholen	5
1.1 Actie of project organiseren	5
1.2 Structurele aanpak.....	6
1.3 Welke lesmaterialen zijn beschikbaar?	7
2 Aan de slag	11
2.1 Voorbereiding	11
2.2 Hoe is een school het beste te benaderen?	12
2.3 Een aanpak ontwikkelen.....	14
2.4 Inzet van middelen.....	19
2.5 Naar de uitvoering	21
2.6 Successen uitdragen	22
Bijlage 1: Inspiratielijst voor een structurele aanpak	
Bijlage 2: Inspiratielijst voor acties of projecten	
Bijlage 3: Lespakketten	
Bijlage 4: Maatschappelijke stages over zwerfafval en afvalscheiding	

Inleiding

Een school kan leerlingen aanzetten tot minder vervuilend gedrag door leerlingen bewust te maken van de gevolgen van (zwerf)afval en de mogelijkheden om afval te gebruiken als grondstof voor nieuwe producten, bijvoorbeeld door afval te scheiden. Er is in de afgelopen jaren veel ervaring opgedaan op welke manieren scholen dit kunnen doen en hoe gemeenten dit kunnen stimuleren. Gemeente Schoon heeft een belangrijke rol om te zorgen dat deze ervaring en de tips en trucs beschikbaar worden gesteld aan gemeenten en andere partijen. Deze handreiking helpt gemeenten op weg om samen met scholen aan de slag te gaan. Omdat vooral het realiseren van een aanpak op middelbare scholen in de praktijk lastig kan zijn, ligt hier de nadruk op in deze handreiking. Deze is getoetst bij verschillende gemeenten, waarna de uitkomsten zijn verwerkt.

Leeswijzer

Deze handreiking is als volgt opgebouwd:

- hoofdstuk 1 is bedoeld om te inspireren: het informeert je over de mogelijkheden voor een (zwerf)afvalaanpak op school en het beschikbare lesmateriaal.
- met hoofdstuk 2 kun je concreet aan de slag: er wordt ingegaan op het proces en de organisatie van een aanpak samen met scholen.

In de bijlagen is voor het voortgezet onderwijs te vinden welke activiteiten, maatschappelijke stages en lespakketten beschikbaar zijn.

Keuzewijzer Onderwijsaanbod Afval en Zwerfafval

Het lesmateriaal over (zwerf)afval, plastic soep en recycling is geïnterviewd en samengebracht in de '[Keuzewijzer Onderwijsaanbod Afval en Zwerfafval](#)'. De keuzewijzer biedt bestuurders en docenten in het onderwijs inspiratie voor een les, aanpak of project. De keuzewijzer geeft ook input om als gemeente en school samen een (structurele) aanpak op maat samen te stellen.

Waarom samenwerken met scholen?

- **Bewustwording leerlingen en ongewenst gedrag voorkomen;** een school speelt een cruciale rol bij de overdracht van normen en waarden. Als leerlingen weten wat het probleem is en welk gedrag gewenst is, kunnen zij er iets mee doen.
- **Een schone openbare ruimte;** leerlingen veroorzaken minder zwerfafval en kunnen schoonmaakactiviteiten organiseren en uitvoeren. Zo kan een plus worden gerealiseerd op de basis schoonheidsgraad en het imago van de school worden verbeterd.
- **Toename afvalscheiding;** Aandacht voor afvalscheiding in het onderwijs zorgt dat leerlingen goed afvalscheidingsgedrag leren. Leerlingen kunnen het geleerde ook overbrengen op hun omgeving.
- Door samen te werken met scholen, kan de gemeente **besparen op de kosten** voor het opruimen van zwerfafval.

1 ■ Mogelijkheden voor scholen

Dit hoofdstuk toont twee type aanpakken voor scholen om aan de slag te gaan met (zwerf)afval. Ook geven we aan welke lesmaterialen beschikbaar zijn. In hoofdstuk 2 lees je hoe je hiermee aan de slag kunt gaan.

1.1 Actie of project organiseren

Voor scholieren zijn er kant-en-klare lespakketten, maatschappelijke stages en veel aansprekende activiteiten ontwikkeld. Een school kan hiermee eenvoudig en snel aan de slag. Een incidentele actie of een projectweek is een goede start om scholieren bewust te maken van zwerfafvalproblematiek. De activiteiten kunnen afzonderlijk of in combinatie worden uitgevoerd. De school kan kiezen voor:

- een actiedag: één dag waarbij leerlingen (vaak in groepsverband) een afgebakende klus uitvoeren. Bijvoorbeeld deelname aan de landelijke opschoondag of de Keep it clean day.
- een projectweek; meerdere, aaneengesloten dagen staan in het teken van afval.
- een lintproject: leerlingen zijn binnen een afgebakende periode een aantal, niet aaneengesloten dagdelen actief. Bijvoorbeeld elke vrijdagmiddag gedurende twee maanden.
- een estafetteactie: een leerling, of groep leerlingen, is een periode actief en draagt daarna het stokje over aan de volgende leerling(en). Zo is de continuïteit gewaarborgd.

Jaarlijkse startdag

De wijk De Wijert-Noord in Groningen kent een hoge concentratie scholen. Op de jaarlijkse startdag voor het onderwijs worden 400 eerstejaars MBO'ers welkom geheten. Zij worden gewezen op het feit dat ze welkom zijn als gast op de school en in de wijk. Daarbij hoort gewenst gedrag, zowel binnen als buiten de school. Op de startdag gaan de leerlingen dan ook gezamenlijk zwerfafval opruimen. Van het ingezamelde afval wordt een kunstwerk gemaakt. Bekijk hier het [Maatwerkplan Groningen](#).

Voorbeeldactiviteit	Korte toelichting
Afvalbak ontwerpen / pimpen	Het pimpen van afvalbakken maakt dat de bakken meer opvallen en daardoor meer worden gebruikt. Evt. kan een wedstrijdelement worden toegevoegd.
Afvalbakken in beeld brengen	Leerlingen onderzoeken of het aantal bakken voldoende is en de plaatsing logisch is.
Afvalmodeshow	Leerlingen ontwerpen kleding van verzameld afval en 'showen' deze vervolgens.
Communicatiecampagne opzetten	Leerlingen bedenken en ontwerpen een communicatiecampagne met posters, filmpjes of fotoreportage om elkaar of anderen te informeren of om hen te betrekken bij een opschoonactie.
Excursie naar afvalstraat	Leerlingen krijgen een rondleiding met een presentatie bij een milieustraat of afvalverwerkingsbedrijf.

1.2 Structurele aanpak

Voor gedragsverandering bij leerlingen is meer nodig dan een enkele actie of lesuur. Als een school enthousiast is en open staat voor een meer langdurige aanpak van (zwerf)afval, zijn hiervoor verschillende manieren.

Bespreek wat past bij de ambities van de gemeente en de school. Zo kunnen losse activiteiten geïntegreerd worden in een project, het schoolbeleid op (zwerf)afval kan onder de loep worden genomen en er kunnen afspraken worden gemaakt over periodieke schoonmaakacties. Met een

convenant kunnen afspraken tussen de gemeente en de school (of: scholen) worden vastgelegd. Bekijk [hier](#) drie versies van een schoolconvenant (eenvoudig, uitgebreid en verlenging).

Tip!

Een structurele aanpak vraagt meer voorbereiding dan een eenmalige actie. Met een pilot of proeffase kan samen met de school ontdekt worden of de bedachte activiteiten in de praktijk goed werken.

In [bijlage 1](#) is een inspiratielijst met mogelijkheden voor een structurele aanpak.

Convenant sluiten

In Schijndel en Veghel is een convenant gesloten met drie scholen voor voortgezet onderwijs: het Fioretti College, ROC De Leijgraaf en het Zwijsen College. Sommige activiteiten worden op alle drie de school uitgevoerd en sommige elementen op een van de drie scholen. Er zijn onder andere afspraken gemaakt over de implementatie van een [Greenup automaat](#) voor de inname van flesjes en blikjes. Op een van de scholen wordt met stewards gewerkt die andere leerlingen aanspreken op weggooiedrag. Er zijn plannen om in de brugklassen educatie over zwerfafval aan te bieden. Twee maal per jaar overleggen de gemeente en de scholen over de inhoud en het vervolg van het convenant. Lees hier het [Maatwerkplan gemeente Veghel](#).

Voorbeelden structurele aanpak	Korte toelichting
Aanstellen contactpersoon op school	Vast contactpersoon voor gemeente en reinigingsdienst voor zwerfafval gerelateerde zaken: op gezette momenten (bijv. begin en einde schooljaar) wordt overlegd over problematiek en acties
Afvalbakadoptie	Scholen / leerlingen adopteren een afvalbak en dragen zorg voor het schoon en netjes houden van de bak en de directe omgeving daarvan
Convenant afsluiten	Door een convenant te sluiten worden taken en verantwoordelijkheden afgesproken tussen school, gemeente en evt. andere partijen over inzet rondom zwerfafval
Opzetten buurtteam / wijkschouwteam	Opzetten van een team van buurtwachers of 'pool' van bewoners aangevoerd door leerlingen om periodiek de buurt en de omgeving (bv. park) schoon te maken.

1.3 Welke lesmaterialen zijn beschikbaar?

NederlandSchoon, NME centra, afvalinzamelaars, reinigingsdiensten, gemeenten maar ook belangengroepen, kunstenaars en stichtingen ontwikkelen lesmaterialen over (zwerf)afval, plastic soep en recycling. Deze lesmaterialen zijn goed in te passen in het lesprogramma. In de [Keuzewijzer Onderwijsaanbod Afval en zwerfafval](#) vinden schoolbesturen en docenten het aanbod. Gebruik de Keuzewijzer in het gesprek met de school om samen te kijken: wat spreekt aan? Waar kunnen we gebruik van maken? Zo kan een aanpak op maat worden ontwikkeld.

Met name voor het basisonderwijs is het aanbod groot: er zijn lespakketten, websites, spellen, boeken en films die gaan over (zwerf)afval en afvalscheiding. Voor het voortgezet onderwijs is het aanbod aan educatief materiaal wat beperkter. Voor deze leeftijdsgroep is het van belang om tot een aansprekend programma te komen, ook gericht op onbewuste gedragsbeïnvloeding. Aanbeveling is dan ook om de mogelijkheden bijvoorbeeld met de jongerenraad te bespreken: waar willen jullie je voor inzetten? Leerlingen kunnen eigen ideeën inbrengen en denken mee om tot een oplossing te komen voor een (zwerf)afvalprobleem. Ter inspiratie is in het onderstaande een impressie gegeven van de mogelijkheden voor het voortgezet onderwijs.

Tip!

Zwerfafval voorkomen en opruimen moet ook leuk zijn voor leerlingen.

Activiteiten

Er zijn verschillende activiteiten bedacht om zwerfafval en afvalscheiding onder de aandacht te brengen bij leerlingen in het voortgezet onderwijs. Deze activiteiten worden incidenteel georganiseerd door een school of docent, of activiteiten worden gecombineerd. De activiteiten worden veelal in groepjes uitgevoerd door leerlingen.

In [bijlage 2](#) is een lijst waarin alle ideeën zijn verzameld met steeds een korte toelichting en een verwijzing naar documenten waarin je meer kunt lezen over de uitvoering of organisatie van de activiteit, en de samenwerking tussen school en gemeente daarbij.

Organiseren van een klassendebat

In klassikaal verband wordt gediscussieerd over bijv. de uitkomsten van een internetpoll over zwerfafval of de opbrengsten van een schouw zwerfafval.

Lespakketten

Er is een aantal kant-en-klare lespakketten beschikbaar. Een goed lespakket is een slimme mix van leervormen om leerlingen inzicht te geven in het zwerfafvalprobleem en / of afvalscheiding, maar biedt ook handelingsperspectief en brengt onderzoeksvaardigheden bij. De koppeling aan een vak, of leerjaar is de keuze van een school of docent. Voor docenten vraagt een lespakket vaak beperkte voorbereidingstijd. In sommige gevallen wordt een (geringe) betaling gevraagd voor gebruik.

Tip!

België kent de website indevuilnisbak.be met lesmateriaal voor het voortgezet onderwijs specifiek gericht op zwerfafval. Hoewel het schoolsysteem anders is ingericht, biedt de website input en inspiratie om een klas- of schoolproject op te zetten.

In [bijlage 3](#) is een lijst te vinden met geschikte lespakketten over zwerfafval en afval scheiden voor het voortgezet onderwijs.

Lespakket 'Welkom in onze wijk'

'Welkom in onze Wijk' integreert burgerschap en participatie op een concrete en zichtbare wijze. Jongeren brengen in beeld wat zij goed en minder goed vinden in hun wijk. Op een digitale kaart plaatsen ze 'prikkers' voor de zogenaamde hot- en notspots en bedenken verbeterplannen. Ze laten deze plekken en het verbeterplan vervolgens zien aan volwassenen. Op deze manier ontdekken jongeren hun wijk, denken ze mee hoe het beter kan en laten ze bewoners en bestuurders de wijk zien door de bril van jongeren. Doelgroep is onder- en bovenbouw vmbo, havo, vwo. Tijd 8-10 uren. Geschikt voor de vakken aardrijkskunde, maatschappijleer, economie, geschiedenis, Nederlands, Biologie (Mens en Natuur) en Informatiekunde.

Maatschappelijke stages

Met een maatschappelijke stage (MaS) doen leerlingen nieuwe ervaringen op. Een MaS is niet verplicht, maar een groot aantal scholen geeft met deze stages invulling aan burgerschap. Tijdens de stage leveren leerlingen een onbetaalde bijdrage aan de samenleving. Een school is eindverantwoordelijk en bepaalt de invulling van de stage samen met de leerling. Er zijn leuke stages ontwikkeld waarbij leerlingen op afwisselende manieren zelfstandig aan de slag gaan met het thema zwerfafval en afvalscheiding. De school kan deze stages opnemen in het aanbod. Vaak is enige begeleiding vereist vanuit de school en / of gemeente.

Tip!

- Lees [hier](#) meer over de MaS.
- Met deze [Handreiking](#) worden scholen op weg geholpen om de MaS voort te zetten en is te lezen welke financieringsmogelijkheden er zijn.

In [bijlage 4](#) is een overzicht te vinden van maatschappelijke stages.

Maatschappelijke stage: aan de slag in het park

Leerlingen van het Stanislascollege in Delft hebben in het kader van een maatschappelijk stage activiteiten uitgevoerd in en rondom het Wilhelminapark: afnemen van enquêtes in de buurt; het opruimen van zwerfafval in het park; een excursie naar het afvalbrengstation van Avalex; het organiseren van een buurtfeest; het presenteren van de resultaten van de week aan de buurtbewoners en aan de wethouder. Lees hier het bijbehorende [Draaiboek voor opzet maatschappelijke stage](#).

Maatschappelijke stage: aan de slag op het strand

Er is een maatschappelijke stage ontwikkeld gericht op het opruimen van zwerfafval op de parkeerterreinen bij het strand van Bloemendaal aan Zee en op het strand zelf, met name na strandfeesten die in en rond de strandtenten worden gehouden. De stage is ontwikkeld voor de onderbouw van VMBO-t en had zowel een theoretisch als een praktisch deel. Leerlingen werden vier dagen begeleid. In die tijd hebben ze interviews uitgevoerd en hier een verslag van gemaakt. Ze hebben een excursie gehad en zelf een opschoondag op het strand georganiseerd en uitgevoerd. Lees hier het [Eindrapport 'Maatschappelijke stage Bloemendaal'](#).

Programma's op schoolniveau

Scholen willen zich onderscheiden van andere scholen. Dit kan met een keurmerk, of door zich te profileren op een bepaald profiel. Schoolbesturen worden hiermee bijvoorbeeld op weg geholpen naar een duurzame school. In een aantal gevallen is het daarbij goed mogelijk om (zwerf)afval en afvalscheiding mee te nemen als onderdeel. Zo wordt vaak aandacht besteed aan grondstoffen en afvalstoffen of aan waterbesparing. De programma's op schoolniveau hebben een vakoverstijgend karakter en niet alleen docenten, maar vaak worden ook de directie en het bedrijfsleven betrokken.

Tip!

Een project wat moet leiden tot gedragsverandering bij leerlingen moet structureel zijn en onderdeel uitmaken van het schoolbeleid.

Oplossingen bedenken voor het bedrijfsleven

Leerlingen van het [Technasium in Gorinchem](#) hebben zich ingezet voor een praktijkprobleem uit het bedrijfsleven. De probleemstelling werd ingebracht door reinigingsdienst Waardlanden. De scholieren hebben creatieve oplossingen bedacht voor een betere afvalscheiding bij flats en portiekwoningen. Het project ging van start met een rondleiding over het afvalbrengstation van de reinigingsdienst. Ook speelden ze een quiz onder leiding van het Natuurcentrum Gorinchem waarin afvalscheiding centraal stond.

Naam programma	Korte toelichting
BewustWijzer	De BewustWijzer is een duurzame school-methode met een vakoverstijgend programma. Het behandelt de thema's energie, water, afval, gezond leven en mobiliteit. Voor de onderbouw van het middelbaar onderwijs biedt het leerlingen een interessante voorbereiding op het sector- profielwerkstuk.
Eco Schools	Eco-Schools is de manier om duurzaamheid een vaste plaats te geven op school. Een school die het zevenstappenplan doorloopt behaalt de Groene Vlag. Dit is het internationale VN-keurmerk voor duurzame scholen. Momenteel zijn er in Nederland zo'n 30 deelnemende scholen.
Green Deal Scholen (GDS)	Met de Green Deal Scholen wordt toegewerkt naar het energieneutraal worden van zoveel mogelijk schoolgebouwen in Nederland. De eerste fase van de Deal betreft een onderzoek naar de belangrijkste knelpunten en oplossingen voor het energieneutraal renoveren van scholen. In de kennisportal is informatie gebundeld per onderwerp.
Jet-Net	Jet-Net is het Jongeren en Technologie Netwerk Nederland, een samenwerking tussen bedrijven, onderwijs en overheid bedoeld om havo/vwo leerlingen een reëel beeld te geven van bèta en technologie.
Schone School	Stoffige, vervuilde omgevingen kunnen een gevaar vormen voor veiligheid en gezondheid. Denk aan struikelen en uitglijden, maar ook aan aandoeningen als allergie en astma. Het initiatief Schone School helpt om leerlingen bewust te maken van hun omgeving en mee te helpen voor een schone school. Daar hoort ook afval scheiding bij.
Technasium	Het Technasium is een onderwijsvorm waarin bètavakken centraal staan. Er wordt veel gewerkt met praktijkgerichte opdrachten die geformuleerd zijn vanuit de beroepspraktijk en het hoger onderwijs. Belangrijk onderdeel is het examenvak onderzoek en ontwerpen.
5x Beter	Een projectaanpak met 5 principes voor meer duurzaamheid op school .

2. Aan de slag

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe samenwerking met scholen stap voor stap te realiseren is; van de voorbereiding (2.1), via het benaderen van de school (2.2), naar het ontwikkelen van een aanpak en welke afwegingen daarbij van belang zijn (2.3). Zo kan er gekozen worden voor een focusgebied, aandacht voor afvalscheiding is mogelijk en de verbinding kan gelegd worden met schoolactiviteiten of vakken. Maar ook: hoe sluit je aan bij het niveau van leerlingen? En hoe betrek je samenwerkingspartners? Daarna wordt aandacht besteed aan de inzet van middelen (2.4), het in uitvoering brengen van de aanpak (2.5) en tot slot wordt aandacht besteed aan communicatie (2.6).

2.1 Voorbereiding

Voordat de blik op de scholen gericht wordt, is het van belang goed te weten hoe de interne verantwoordelijkheden zijn geregeld bij de gemeente. Hoe wordt de openbare ruimte gereinigd en hoe vaak? Wat zijn aandachtsgebieden? Zorg dat de juiste afdelingen en diensten geïnformeerd zijn over uw plannen en dat zij voldoende betrokken zijn (Ruimtelijke Ordening, Onderwijs, Jeugd, Wijkbeheer bijv.). Onderzoek daarnaast of er middelen beschikbaar zijn (budget, manuren of materialen) voor activiteiten en of er voldoende ruimte is in de personele planning om scholen te benaderen. Een lange adem is essentieel voor dit soort projecten.

Tip!

Voor het vergroten van het bestuurlijk draagvlak en de betrokkenheid van de interne organisatie:

- Trek het onderwerp breed door openbare ruimte, onderwijs of sociale zaken samen te brengen.
- Zorg dat de bestuurder met het onderwerp kan 'scoren'. Bijvoorbeeld door de wethouder te laten meegaan bij het opruimen van zwerfvuil en daar publiciteit aan te geven.
- Speel het via de burgers. Zwerfafval is één van de belangrijkste ergernissen van burgers. Laat hen hierover aan het woord. Bijvoorbeeld door bijeenkomsten van wijkteams te organiseren of tijdens een rondje van de wethouder door de wijk.

Als er een duidelijk doel is voor de samenwerking met scholen (bijvoorbeeld het terugdringen van overlast op een hotspot), is het van belang om hier een realistische tijdsplanning aan te verbinden. Het is nuttig om een projectplan op te stellen en te zorgen voor een duidelijke bestuurlijke en ambtelijke opdrachtgever om zeker te zijn van voldoende ondersteuning en toegang tot middelen. Zo nodig wordt het College geïnformeerd.

In de voorbereiding is het belangrijk om je te verdiepen in de school, of scholen: Wat voor school is het? Welk type onderwijs wordt aangeboden? Wat doen ze misschien al om zwerfafval tegen te gaan? Is er een visie op afval? Wat zijn speerpunten in het onderwijs en kan hier op aangesloten worden? Zo ben je een serieuze gesprekspartner.

Tip!

Voor een school kan het interessant zijn om het onderwerp zwerfafval te verbinden aan bijvoorbeeld een cultuurproject, waarbij monumenten en de omgeving worden schoongemaakt.

Een schone rivier

Leerlingen van het Technasium in Geleen werkten in opdracht van Waterschap Roer en Overmaas [aan oplossingen voor een Schone Maas](#). Zij hebben diverse ontwerpen gepresenteerd om het water en de oever schoon te krijgen en te houden.

2.2 Hoe is een school het beste te benaderen?

Als de gemeentelijke ambities en kaders helder zijn, kan het gesprek met de school worden gevoerd. Een top down-aanpak is niet aan te bevelen: ga bij het startgesprek uit van de wens en behoefte van de school. Bewustwording van de problematiek bij de schoolleiding kan een eerste doel zijn. Hou er rekening mee dat scholen niet persé voor een lange termijn aanpak te motiveren zijn: ze houden vaak liever ruimte vrij in de agenda voor actueel getinte projecten.

Wie moet ik benaderen?

Voor de hand liggend is om eerst een oriënterende gesprek te houden met de directeur van een school. Ook de veiligheidscoördinator kan hier bij worden uitgenodigd, of misschien de pr- en communicatieafdeling. Soms kan het lonen om de wethouder in gesprek te laten gaan met de schooldirectie, of bijvoorbeeld met de Raad van Commissarissen van een scholencomplex.

Tip!

Een Natuur- en Milieu Educatie Centrum kan een goede ingang zijn voor contact met een school; zij hebben regelmatig contact met scholen (basis- maar vaak ook voortgezet onderwijs) over natuur en milieu.

Op welk moment in het proces?

De invulling van een schooljaar is vaak al ver van te voren vastgesteld en in een lopend schooljaar kan vaak niet veel meer worden bereikt. In een volgend schooljaar kan veel meer. Hou er wel rekening mee dat scholen soms overvoerd worden met projecten: de concurrentie kan groot zijn. Zoek naar win-win situaties.

Projectenwaaier

In de voorbereiding op het nieuwe schooljaar zijn scholen in de Gemeente Kollumerland benaderd met een [projectenwaaier](#). Hiermee kan voor het komende jaar eenvoudig een gekozen worden uit één van de beschikbare projecten. De school stuurt een antwoordformulier terug met daarop de gekozen projecten, hoeveel leerlingen deelnemen en de gewenste data voor uitvoering. De gemeente heeft een intern plan van aanpak / handleiding waarin per project is opgenomen welke inzet nodig is van de gemeente.

Welke tone of voice?

Het gesprek met een school kan worden aangegaan vanuit de rollen die een school heeft:

- *als kennisinstituut*: centrale rol van de school is natuurlijk de educatie van leerlingen. De gemeente kan de school aanspreken op het belang van het thema, of juist de verbinding leggen met thema's die voor de school belangrijk zijn.
- *als commercieel bedrijf*: door de keuzevrijheid in het onderwijs concurreren scholen onderling met elkaar. De kwaliteit van het onderwijs is daarbij belangrijk, maar ook een goede reputatie. Als een school onderdeel uitmaakt van een buurt of wijk is een goede relatie met de omwonenden belangrijk. Daar hoort bepaald gedrag van leerlingen bij. Ook kan een school zich profileren met een programma op schoolniveau (zie paragraaf 1.3).
- *als afvalproducent*: De school heeft een verantwoordelijkheid om eigen terrein schoon te houden. Dit biedt ruimte voor het maken van afspraken. In sommige gevallen wordt het schoolplein na schooltijd gebruikt als openbare speelplek; zeker dan is het van belang dat het schoonhouden van het terrein goed geregeld is. Ook moeten er in en rondom de school voldoende afvalbakken staan en op de juiste plek. Er moet gezorgd worden dat de bakken op tijd worden geleegd en dat het afval wordt opgehaald. De school heeft er belang bij om dit systeem goed en efficiënt te regelen.

Tip!

Herbruikbare flesjes zorgen ervoor dat waterflesjes niet massaal gebruikt worden. Ook kan er mogelijk een tappunt op school worden geplaatst ([Dopper](#), [Join the pipe](#), [krnwtr](#)).

2.3 Een aanpak ontwikkelen

Een aanpak is het meest succesvol als leerlingen vanaf het begin worden betrokken. Maar een aanpak staat of valt ook met één of meer enthousiaste leerkrachten die bereid zijn moeite te doen en tijd te investeren. Aanbeveling is om ook een ambitieus plan klein te beginnen. Sluit aan bij de aanwezige energie op scholen door aan de slag te gaan met één klas of groep bij wijze van proef.

Tip!

Betrek de jongerenraad, maar vergeet ook de ouderraad niet.

Aan de slag met de leerlingenraad

De leerlingenraad van het Revius Lyceum [in Wijk bij Duurstede](#) heeft samen met de begeleidende docenten de basis gevormd voor de aanpak van zwerfafval. De leden van de raad droegen de problemen, maar vooral ook de praktische oplossingen aan. Samen met de docenten en de gemeente zijn de meest kansrijke en haalbare oplossingen en ideeën geselecteerd, uitgewerkt en gepresenteerd. Om draagvlak en mogelijkheden te verkennen zijn verschillende gasten uitgenodigd tijdens de bijeenkomsten van de leerlingenraad. Er zijn gesprekken gevoerd met de directrice en locatiebeheerder van de school, met de wijkagent, de bedrijfsleider van de supermarkt en met welzijnswerkers. Resultaat is onder meer de plaatsing van vier blikvangers op de snoeproutes en de aanpassing van het aantal afvalpunten rondom de supermarkten. Ouders zijn geïnformeerd over zwerfafval en leerlingen zijn zich bewust geworden van het probleem. Het aantal klachten van wijkbewoners is afgenomen sinds de plaatsing van de blikvangers.

Omdat de ene school de andere niet is, zijn hieronder een paar factoren geschetst om rekening mee te houden bij het ontwikkelen van een aanpak:

Focusgebied

Zijn er cijfers bekend die aanleiding geven om een specifiek gebied te selecteren? Dan kan de gezamenlijke aanpak hierop gericht worden.

- *Binnen de school en in de directe schoolomgeving*; Als de school een zwerfafvalprobleem heeft binnen de school en in de schoolomgeving, of bij de hangplekken van jongeren na schooltijd, is het van belang om leerlingen te stimuleren afval op de juiste manier weg te gooien.
- *In de wijk*; als er een zwerfafvalprobleem in de wijk is kan dit aangepakt worden samen met buurtbewoners, buurtverenigingen of nabijgelegen basisscholen. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld onderzoek doen door bewoners te interviewen, of er kan een buurtschouwteam worden opgezet. Of misschien houden burgers jaarlijks een wijkschouw en kunnen leerlingen hierbij aansluiten?
- *Snoeproutes*; als snoeproutes een probleem vormen kan dit worden aangepakt door slimme samenwerking tussen scholen, gemeente en winkeliers. In deze [Handreiking](#) lees je verschillende strategieën hiervoor.

Activiteit	Korte omschrijving	Focusgebied
Gebiedsadoptie	Scholen / leerlingen adopteren een gebied rond hun schoolgebouw en dragen zorg voor het schoonhouden van dat gebied.	- In de wijk
Organiseren van een (buurt)feest	Leerlingen organiseren een (buurt)feest om anderen bewust te maken van zwerfafval door bijv. resultaten van buurtonderzoek te presenteren	- In de wijk
Schouw zwerfafval	Een schouw is een rondgang door een gebied om de mate van vervuiling te meten en evt. verbeterpunten in de openbare ruimte in kaart te brengen.	- snoeproutes / in de wijk
Blikvanger plaatsen	Er kan een blikvanger geplaatst worden.	- snoeproutes
Aanstellen contactpersoon op school voor zwerfafval	Vast contactpersoon voor gemeente en reinigingsdienst voor zwerfafval gerelateerde zaken: op gezette momenten (bijv. begin en einde schooljaar) kan overleg gevoerd over problematiek en acties.	- binnen de school / directe schoolomgeving
Communicatiecampagne opzetten	Leerlingen bedenken en ontwerpen een communicatiecampagne met posters, filmpjes of fotoreportage om elkaar of anderen te informeren of om hen te betrekken bij een opschoonactie.	- binnen de school / directe schoolomgeving

Probleemanalyse en informeren

In Delft is de zwerfafvalsituatie geïnventariseerd bij alle VO-scholen. Op basis van de resultaten heeft een contactpersoon bij het NME-centrum de scholen een brief gestuurd om hen te informeren over de onderzoeksresultaten en te peilen of er interesse is om aan de slag te gaan met zwerfafval. Via een belronde is vervolgens de feitelijke interesse gepeild, resulterend in onder meer maatschappelijke stage.

(Aandacht voor) afvalscheiding

Om scholen actief te betrekken bij afvalscheiding is er een aantal lespakketten beschikbaar waarin aandacht wordt besteed aan dit thema. Praktische demonstraties laten leerlingen zien dat afval “niet allemaal op dezelfde hoop terecht komt”, welk afval gerecycled kan worden, hoe dit gebeurt en welke producten het uiteindelijk weer oplevert.

In [bijlage 2b](#) is aangegeven welke lespakketten geschikt zijn.

Tip!

- Kies voor catering op school waarbij zo min mogelijk verpakkingsmateriaal wordt gebruikt.
- Denk ook aan het trainen van het facilitair personeel. Zie [HAGO](#), [NOVON](#).

Excursie naar de milieustraat

Leerlingen van drie scholen in het Land van Cuijk en Boekel hebben tijdens een excursie naar de milieustraat in Haps geleerd hoe afval gescheiden moet worden en hoe de verdere verwerkingsstructuur in elkaar zit. Hierdoor krijgen ze meer inzicht in recycling en het belang van afvalscheiding.

Lespakket	Korte omschrijving	Aanbieder en website
Canny - the garbage game	Om de strijd aan te gaan met zwerfafval gebruiken scholen vaak nog repressief beleid. Canny gaat uit van plezier om gedrag te veranderen. Afval inzamelen moet vooral leuk zijn.	Gemeente Heerlen / Tomra
Coastwatch: afbreekbaarheid van afval	Leerlingen gaan op zoek naar informatie over de afbreekbaarheid van verschillende soorten afval.	Stichting de Noordzee
VO project van Rommel tot Rijkdom	Tijdens het informatieve deel maken leerlingen kennis met afval en afvalscheiding. Ze leren wat er na het scheiden van afval met de verschillende afvalsoorten gebeurt en hoe je afval kunt voorkomen. Daarna gaan de scholieren, samen met leerlingen met een verstandelijke beperking, naar buiten om (zwerf)afval rond school op te ruimen. Er staat ook een rondleiding bij de Roteb of de AVR op het programma.	Milieu Dichterbij

Naast de lespakketten zijn er ook activiteiten te organiseren waarbij leerlingen zelfstandig of in groepjes aan de slag met het thema afvalscheiding. Of leerlingen gaan op pad om anderen (buurtbewoners, ouders) te stimuleren of te prikkelen meer afval te scheiden.

Voorbeeld activiteit	Korte omschrijving	Meer informatie
Film- of fotoreportage maken	Leerlingen maken een film of fotoreportage om medeleerlingen of anderen te informeren	- PlanTerra (2012) Maatwerkplan zwerfafvalaanpak scholen Zeist
Kunstwerk maken van afval	Na een opschoonactie wordt van het verzamelde zwerfafval een kunstwerk gemaakt dat wordt tentoon gesteld. Bezoekers kunnen stemmen op het mooiste kunstwerk waarna een prijs wordt uitgereikt.	- Oranjewoud (2012) Zwerfafval Projecten waaier Gemeente Kollumerland c.a. - Active Professionals (2012) Maatwerkplan aanpak zwerfafval schoolroutes Borger-Odoorn
Organiseren van een klassendebat	In klassikaal verband wordt gediscussieerd over bijv. de uitkomsten van een internetpoll over zwerfafval of de opbrengsten van een schouw zwerfafval	- Filmpje Scholieren in debat over zwerfvuil

Afval scheiden door de scholen zelf is van belang om milieubewust gedrag te stimuleren onder leerlingen. Zo kan een [retoursysteem](#) worden opgezet voor verpakkingen (blikjes en flesjes). Per ingeleverd product (of aantal producten) krijgen leerlingen bijvoorbeeld een waardebon of een lootje. Met de lootjes kunnen leerlingen kleine prijsjes winnen of sparen voor etenswaren uit de kantine. Zo wordt goed gedrag beloond. Lees meer hierover in het [Draaiboek van gemeente Oldenzaal](#).

De gemeente kan meedenken en / of bijdragen aan de uitvoering van het beloningssysteem om leerlingen te motiveren. Ook het onderwijs- en kantinepersoneel moet worden betrokken en zo nodig getraind worden. Aandacht is ook nodig voor de inzameling zelf: Wat wordt er gescheiden? Waar kun je het afval kwijt? En voor de afvoer: waar gaan de afvalstromen heen?

De handleiding [Schoon Belonen](#) geeft inzicht in de werking van belonen en beloningssystemen in de bestrijding van zwerfafval. In de bijbehorende [Matrix](#) is een overzicht te vinden van beloningssystemen, zoals een lokale munt of een competitiesysteem.

De Greenup als hulpmiddel

De [Greenup](#) is een automaat voor inname van petflesjes, blikjes en drankenkartons. Zodra scholieren een verpakking inleveren ontvangen zij een beloning, bijvoorbeeld in de vorm van spaarpunten. Met een spaarkaart als beloningssysteem krijgen leerlingen punten voor het inleveren van verpakkingen, die zij op een later moment kunnen inwisselen. Zo kunnen zij aankopen doen of sparen voor korting op producten. De Greenup herkent de gebruiker en geeft de gespaarde punten weer op het ingebouwde beeldscherm.

Communicatie en onbewuste beïnvloeding

Voor goed afvalgedrag onder leerlingen en afvalscheiding op school moet ook stil worden gestaan bij communicatie. Wie wordt aangesproken op afvalscheiding? Wat moeten zij weten? Voor leerlingen werken posters en social media goed. Hierbij zijn vooral het menselijke aspect, sociale competenties en bewustwording over de groepsdynamiek leidend om de zwerfafval-problematiek te doorbreken. Maar ook het fun-aspect is van belang: is het leuk om afval weg te gooien? Zo zijn er afvalbakken met geluid (The world's deepest bin), of worden visuele cues gebruikt (groene voetstappen naar een afvalbak) om goed gedrag te stimuleren. De [Inspiratielijst Voorkomen zwerfafval in de openbare ruimte](#) beschrijft de belangrijkste prikkels voor automatische gedragsbeïnvloeding om zwerfafval te voorkomen zijn.

Tip!

In de [Kennisgids jongeren en zwerfafval](#) staan concrete handvatten voor een succesvolle campagne. Deze gids is een hulpmiddel bij het realiseren van een respectvolle omgang tussen overheid, buurtbewoners en jongeren. Zo moeten jongeren bijvoorbeeld op een gelijkwaardige manier worden aangesproken. De gids biedt inzichten over jongeren, hun context, hun waarden en normen en hun gedrag in relatie tot hun leefomgeving.

Waste Battle

Gemeente Zwolle daagt scholieren van elk niveau uit in de [Waste Battle](#) om met innovatieve en effectieve ideeën te komen om zwerfafval te voorkomen. De jongeren maken gebruik van gamification (gamedenken en gametechnieken) en nudge (een 'subtiel duwtje in de goede richting') om het gewenste gedrag leuk te maken.

Verbinden met activiteit op school of vakken

Een activiteit of project past goed in het lesprogramma als het wordt gekoppeld aan een reguliere activiteit van de school. Denk aan de maatschappelijk stage, een projectweek of de jaarlijkse projectdag. De lesmaterialen over zwerfafval en afvalscheiding dragen bijvoorbeeld bij aan de invulling van de eindexamentermen voor een vak als aardrijkskunde of biologie.

Aansluiten bij niveau leerlingen

Het is belangrijk dat leerlingen worden aangesproken op een manier die past bij de leeftijd en leefwereld. Acties moeten ook leuk en aansprekend zijn. Docenten hebben goed zicht op wat leerlingen aan kunnen en welke werkvorm daarbij past. Onderbouwleerlingen zijn nog het meest positief te beïnvloeden als het gaat om het bereiken

van een gedragsverandering. Oudere jongens en meisjes uit de bovenbouw vervullen een belangrijke voorbeeldfunctie en zijn een rolmodel voor de jongere leerlingen.

Tip!

‘Voor jongeren, door jongeren’ maakt dat leerlingen van elkaar leren en de boodschap minder opgedrongen krijgen door buitenstaanders.

Betrekken van andere samenwerkingspartners

Om een succesvolle samenwerking te realiseren kunnen ook andere partijen worden betrokken. Als er een focusgebied is gekozen kan naar het ‘DNA van een gebied’ worden gekeken; welke partijen kunnen een bijdrage leveren? Hier kan een rol liggen voor leerlingen om verkennend onderzoek te doen of een online enquête uit te zetten. Het betrekken van partners kan incidenteel, of de bijdrage wordt structureel vastgelegd in een contract of convenant. In dat geval is het zaak om al vroeg in de voorbereiding met alle (beoogde) partijen aan tafel te gaan.

Tip!

Door samen met de school het gesprek aan te gaan met andere partijen hoeft je als gemeente niet steeds als tussenpersoon te fungeren.

- *Aanpak met bewoners*; een bewonersvereniging of een wijkraad is goed aan te spreken. Maar ook individuele bewoners kunnen betrokken wanneer afval scheiden in de wijk niet op orde is.
- *Aanpak met ondernemers of winkeliers*; winkeliers en ondernemers kunnen een concrete bijdrage leveren, met name als het gaat om snoeproutes. Als ondernemers goed georganiseerd zijn, is dit een voordeel. Ze kunnen activiteiten faciliteren door bijvoorbeeld een lunch te verzorgen voor de leerlingen.
- *Aanpak met overige partners*: denk hierbij aan ouders, basisscholen, de vrijwilligerscentrale, het afvalverwerkingsbedrijf of de woningcorporatie die een gastles komt geven, of een communicatiebureau dat een ontwerp van leerlingen naar een hoger plan tilt. Maar ook schoonmaak- en cateringbedrijven hebben tegenwoordig veel aandacht voor verpakkingsmaterialen en recycling. Tot slot zijn er belangengroepen, stichtingen en kunstenaars die zich inzetten om zwerfafval tegen te gaan. Veel van deze partijen geven ook gastlessen.

Bij het benaderen van samenwerkingspartners geldt het voor-wat-hoort-wat principe: iedereen heeft profijt. Daar kan een (geringe) inzet in tijd of middelen tegenover staan. Zorg wel voor duidelijke kaders. Van belang is dat alle betrokken minimaal weten wat er gebeurt en wat hun rol is.

Activiteit	Korte omschrijving inzet derden	Meer informatie
Convenant afsluiten	In een convenant worden afspraken vastgelegd tussen school en gemeente, maar daar kunnen ook winkeliers bij betrokken worden bijvoorbeeld.	<ul style="list-style-type: none"> - DHV (2011) Snoeproutes om van te smullen. Analysetraject Zwerfafval Ridderkerk - PlanTerra (2013) Zicht op zwerfafval Maatschappelijke Stage Helmond
Opzetten buurtteam / wijkschouwteam	Een 'pool' van bewoners zet zich periodiek in om samen met leerlingen om periodiek de buurt en de omgeving (bv. park) schoon te maken.	<ul style="list-style-type: none"> - Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval Heerhugowaard - DHV (2011) Snoeproutes om van te smullen. Analysetraject Zwerfafval Ridderkerk
Afvalmodeshow / Kunstwerk zwerfafval	Nodig ouders, bezoekers uit om te jureren bij de modeshow of te stemmen op het mooiste kunstwerk	<ul style="list-style-type: none"> - Oranjewoud (2012) Zwerfafval Projecten waaier Gemeente Kollumerland c.a. - Active Professionals (2012) Maatwerkplan aanpak zwerfafval schoolroutes Borger-Odoorn

2.4 Inzet van middelen

Tijd

De doorlooptijd per project of activiteit verschilt uiteraard. Het betrekken van scholen is een kwestie van een lange adem. Projecten zullen alleen kans van slagen hebben wanneer de tijdsplanning aansluit bij die van de school. Cruciaal is dat scholen vaak beperkt tijd hebben. Een faciliterende rol vanuit gemeente is dan ook een belangrijke voorwaarde (manuren en materialen). Zorg ook dat je laat zien welke inzet de gemeente pleegt om afval te verminderen (communicatie, voorzieningen, handhaving).

Inzet van MilieuStewards

Een succesvol onderdeel van de Groningse aanpak is de [inzet van MilieuStewards](#), waarmee eind 2008 een pilot is gestart. De milieustewards zijn speciaal opgeleid voor educatie rondom zwerfafval. Een voorlichting houdt in dat een of meerdere MilieuStewards op locatie voorlichting komen geven over het voorkomen en de gevolgen van zwerfafval om meer bewustwording over het thema te creëren. De voorlichting wordt breed ingezet op (basis)scholen, maar ook bij sportverenigingen bijvoorbeeld.

Inzet gemeente	Korte toelichting
Blikvanger / afvalbakken plaatsen	Er kan een blikvanger of afvalbak geplaatst worden.
Gum 'n ashbags verspreiden	De gum 'n ashbag is een buidelkje dat je met je meedraagt waarin sigarettenpeuken en kauwgomresten verzameld worden om deze op een later moment in een afvalbak te deponeren
Thermometer neerzetten	Een plek krijgt n.a.v. een schouw een rapportcijfer / netheidsscore dat met een bord in het gebied wordt neergezet om uit te drukken hoe schoon /vuil het gebied is. Evt. kan aangegeven worden: "Dit gebied is geadopteerd door klas 2c van school X".

Hou er rekening mee bij het ontwikkelen van een aanpak soms voorbereidingstijd voor docenten vereist is. Als docenten weinig tijd hebben, kies dan voor kant-en-klare lesmaterialen en zorg dat eventuele projecten of uitstapjes zoveel mogelijk onder schooltijd plaats vinden. Op het moment dat docenten meer tijd hebben, is het een optie om (ook) activiteiten buiten schooltijd te organiseren. Bijv. een avondpresentatie van de opbrengsten van een project voor ouders in de raadzaal van het gemeentehuis.

Voorlichting voor eerste klassers

Jaarlijks krijgen alle eerste klassen in de gemeente Heerhugowaard een voorlichting over zwerfafval van twee gemeentelijk medewerkers. Aansluitend gaat de klas op pad om de snoeproute op te ruimen. De school wordt hiertoe gevraagd en planning te maken met als uitgangspunt: 1 klas per 4-5 weken. De gemeente zorgt dat dit past in de eigen planning.

Budget

Een aanpak hoeft niet per sé veel te kosten. Als voorbeeld: als de school zorgt voor een schone schoolomgeving, dan zorgt de gemeente ervoor dat net die lantaarnpaal of dat fietsenrek in de buurt van die school eerder wordt gerepareerd dan een andere. Dit hoeft de gemeente geen extra budget te kosten. Om goed gedrag te stimuleren onder leerlingen kan belonen goed werken. In overleg kan worden vastgesteld welk budget hiervoor wordt vrijgemaakt. Leerlingen worden beloond met een schoolfeest, of er wordt een prijsvraag uitgeschreven.

Belonen met een schoolfeest

In Venlo is met een middelbare school een plan uitgewerkt voor een beloningssysteem: voor het opruimen van zwerfafval kunnen de leerlingen een vergoeding krijgen waarmee wordt gespaard voor een schoolfeest. Deze aanpak was zeer succesvol mede dankzij de intensieve samenwerking met drie scholen, bewoners en winkeliers voor de aanpak van zwerfafvalsnoeproutes.

Ook kan samenwerking worden gezocht met andere partijen voor cofinanciering. Te denken valt aan winkeliers, afvalverwerkingsbedrijven of basisscholen. Educatie is ook een van de onderwerpen waar gemeenten extra aandacht aan kunnen besteden met behulp van de zwerfafvalvergoeding van het Afvalfonds Verpakkingen.

Dansproject TROEP

In de gemeente Oosterhout wordt het [dansproject TROEP](#) uitgevoerd om leerlingen te bereiken. Stichting Dansnest is initiatiefnemer; gemeente Oosterhout heeft een groot deel van haar zwerfafvalvergoeding voor dit project ingezet. Het project is gestart met dansworkshops op twee middelbare scholen, waarna 12 leerlingen zijn geselecteerd als danser voor het maken van een voorstelling. Met deze groep is een spraakmakende dansvoorstelling gemaakt over zwerfafval, die is uitgevoerd voor verschillende basisscholen, omwonenden van de school, ouders, vrienden en bekenden. Tijdens het project maken de leerlingen al snel contact met de basisschoolleerlingen, door hen dansopdrachten aan te leren. De dansvoorstelling is voor de basisschoolleerlingen de afsluiting nadat een opruimactie is gehouden en het verzamelde afval is weggebracht naar de gemeentewerf.

2.5 Naar de uitvoering

Dit zijn aandachtspunten voor de uitvoering van een aanpak:

- Een gezamenlijke kick-off met als aftrap werkt motiverend;
- Zorg voor een vast aanspreekpunt voor de school gedurende looptijd van het project;
- Zorg voor een structureel overlegmoment met de school;
- Maak afspraken over (tussentijdse)evaluatie: Welke verbeteringen de afgelopen periode zijn bereikt? Bespreek ook met de leerlingen hoe zij vinden dat het project of de actie gegaan is.
- Deel informatie over de zwerfafvalaanpak met de politie of de wijkagenten. Dit voorkomt dat bijvoorbeeld leerlingen die positief betrokken zijn bij het voorkomen van zwerfafval gedemotiveerd raken doordat ze een boete moeten betalen;
- Hou er rekening mee dat problematiek kan veranderen en dat de drukte op scholen de geplande acties kan vertragen, waardoor de planning vastloopt. Een goed werkende aanpak heeft dan ook ruimte voor verandering;
- Zeker als er een structurele beloning wordt toegekend, is het belangrijk om ook te sturen op (de kwaliteit van) uitgevoerde activiteiten.

Tip!

Hou een jaarkalender bij met daarop alle acties van partijen. Zo wordt gezorgd voor overzicht en samenhang tussen de verschillende acties die uitgevoerd worden.

Schoolwacht

De gemeente Meerssen heeft ten behoeve van het programma Schoolwacht extra capaciteit vrijgemaakt bij de toezichthouders en handhavers (o.a. de jeugd BOA van de gemeente), die bij kunnen staan bij lessen en instructies op school alsook extra toezicht op locaties die onder de aandacht gebracht worden tijdens het programma.

2.6 Successen uitdragen

Een belangrijke stap in een succesvol project is het uitdragen van de successen. Hierdoor blijft de motivatie hoger om door te gaan en worden de resultaten gezien en gewaardeerd. Scholen zijn gevoelig voor positieve publiciteit. Dus geef ze een podium, spreek ze aan op verantwoordelijkheden. Informeer buurtbewoners per brief en via de lokale kranten en betrek ouders. Doe op belangrijke momenten een persbericht uit, of nodig de (lokale) media uit voor een evenement.

Tip

Het stappenplan van [Young Reporters](#) (Codename Future) zet leerlingen aan de slag om persberichten, interviews, nieuwsartikelen en filmpjes te maken.

Gebruik social media

Het Revis Lyceum in Wijk bij Duurstede maakt intensief gebruik van Twitter:



Bijlage 1: Inspiratielijst voor een structurele aanpak

	Naam	Korte toelichting	Meer informatie
1	Aanmelden als Wecycle-partner voor e-waste	Scholen kunnen als We-cyclepartner gebruik maken van lesmateriaal over e-waste en door deel te nemen aan de jaarlijkse inzamelactie kan een school sparen voor een cadeau.	- WeCycle
2	Aanstellen contactpersoon op school voor zwerfafval	Vast contactpersoon voor gemeente en reinigingsdienst voor zwerfafval gerelateerde zaken: op gezette momenten (bijv. begin en einde schooljaar) kan overleg gevoerd over problematiek en acties	- Cambio (2011) Deventer gaat voor schoon
3	Afvalbakadoptie	Scholen / leerlingen adopteren een afvalbak en dragen zorg voor het schoon en netjes houden van de bak en de directe omgeving daarvan	- BMW (2011) Maatwerkplan scholen in De Bunders Gemeente Veghel
4	"Buiten Beter" app	Introduceer deze applicatie onder leerlingen zodat zij met hun telefoon meldingen kunnen doen van zwerfafval in de openbare ruimte	- Zakenpartner (2012) Inventarisatie- en Maatwerkplan Aanpak van Zwerfafval Gemeente Etten-Leur
5	Convenant afsluiten	Door een convenant te sluiten worden taken en verantwoordelijkheden afgesproken tussen school, gemeente en evt. andere partijen over inzet rondom zwerfafval	- DHV (2011) Snoeproutes om van te smullen. Analysetraject Zwerfafval Ridderkerk - PlanTerra (2013) Zicht op zwerfafval Maatschappelijke Stage Helmond
6	Gebiedsadoptie	Scholen / leerlingen adopteren een gebied rond hun schoolgebouw en dragen zorg voor het schoonhouden van dat gebied.	- Public Result (2013) Eindnotitie thematraject zwerfafval Purmerend/ Scholen aan de slag met zwerfafval in Purmerend - Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval Heerhugowaard
7	Lidmaatschap opstellen	In een overeenkomst staan de afspraken tussen scholen en de reinigingsdienst: jaarlijks stelt de school een maatregelen pakket op dat wordt ingebed in het jaarplan	- Cambio (2011) Deventer gaat voor schoon
8	Opzetten buurtteam / wijkschouwteam	Opzetten van een team van buurtwachers of 'pool' van bewoners aangevoerd door leerlingen om periodiek de buurt en de omgeving (bv. park) schoon te maken.	- Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval Heerhugowaard - DHV (2011) Snoeproutes om van te smullen. Analysetraject Zwerfafval Ridderkerk
9	Opzetten statiegeld systeem	Opzetten van een statiegeldsysteem voor verpakkingen. Per ingeleverd product wordt bijv. een waardebon verkregen, die kan worden verzilverd bij supermarkt of school.	- Oranjewoud (2012) Zwerfafval Projecten waaier Gemeente Kollumerland c.a. - Ons buro (2015) Plan van Aanpak Project zwerfafval 2014-2017 gemeenten Schijndel en Veghel
10	Schoolwacht of "stewards"	Schoolwachters zijn groepjes leerlingen die in de pauzes rondlopen om leerlingen aan te spreken op storen gedrag waaronder het verspreiden van zwerfafval.	- Public Result (2013) Overzicht Educatieve programma's Voorgezet onderwijs, Stadsdeel Amsterdam Zuid
11	Trainen van (onderwijs) personeel	Het onderwijspersoneel krijgt een training of workshop georganiseerd door professionals: hoe kun je jongeren effectief aanspreken op hun gedrag? De training kan ook gericht zijn op afvalscheiding.	- Public Result (2013) Eindnotitie thematraject zwerfafval Purmerend/Scholen aan de slag met zwerfafval in Purmerend

	Naam	Korte toelichting	Meer informatie
12	Wergroep inrichten	Wergroep inrichten met bijv. gemeente, politie, BOA's, wijkraad, scholen en supermarkten om met regelmaat te spreken over de aanpak van zwerfafval in de schoolomgeving	- Antea Group (2015) Evaluatie aanpak snoeproutes Het Bildt

Bijlage 2: Inspiratielijst voor acties of projecten

	Activiteiten door leerlingen	Korte toelichting	Meer informatie
1	Advies-vraag leerlingen	Bewustwording vergroten door leerlingen actief te betrekken bij het bedenken van oplossingen voor het zwerfafvalprobleem.	<ul style="list-style-type: none"> - Scholen voor Duurzaamheid - JMA (2012) Maatwerkplan zwerfafval 2012 Gemeente Smallingerland
2	Afvalbak ontwerpen / pimpen	Het pimpen van afvalbakken maakt dat de bakken meer gaan opvallen met als gewenst resultaat dat ze meer worden gebruikt. Evt. kan een wedstrijdement worden toegevoegd.	<ul style="list-style-type: none"> - Oranjewoud (2012) Zwerfafval Projecten waaiër Gemeente Kollumerland c.a. - JMA (2012) Maatwerkplan zwerfafval 2012 Gemeente Smallingerland
3	Afvalbakken in beeld brengen	Leerlingen een afvalbakkenonderzoek of het aantal bakken voldoende is en de plaatsing logisch is.	<ul style="list-style-type: none"> - PlanTerra (2012) Maatwerkplan zwerfafvalaanpak scholen Zeist - PlanTerra (2011) Maatwerkplan schoolomgeving Gemeente Oosterhout
4	Afvalmodeshow of standbeelden show	Leerlingen ontwerpen kleding van verzameld afval en 'showen' deze vervolgens. Een variatie hierop is ook mogelijk: een levende standbeelden show waarbij leerlingen in afval verkleed zijn	<ul style="list-style-type: none"> - Beeldschoon afval - PlanTerra (2011) Maatwerkplan schoolomgeving Gemeente Oosterhout
5	Communicatie-campagne opzetten	Leerlingen bedenken en ontwerpen een communicatiecampagne met posters, filmpjes of fotoreportage om elkaar of buurtbewoners te informeren of om hen te betrekken bij een opschoonactie	<ul style="list-style-type: none"> - JMA (2012) Maatwerkplan zwerfafval 2012 Gemeente Smallingerland - PlanTerra (2013) Draaiboek zwerfafvalaanpak rond middelbare scholen Oldenzaal.
6	Dansen met troep	Leerlingen krijgen een aantal workshops van volleerde dansers om vervolgens een dansvoorstelling te maken rondom afval.	<ul style="list-style-type: none"> - Educatieproject TROEP - DansNest
7	Enquêteren	Medeleerlingen, buurtbewoners worden bevraagd door middel van interviews of een internetpoll naar hoe schoon zij een gebied ervaren	<ul style="list-style-type: none"> - Oranjewoud (2012) Aanpak zwerfafval schoolomgeving De Bilt - Public Result (2013) Maatschappelijke stage zwerfafval Bloemendaal, eindrapportage thematraject participatie
8	Excursie naar afvalstraat	Leerlingen worden onder begeleiding meegenomen naar een milieustraat of afvalverwerkingsbedrijf waar zij een rondleiding krijgen en informatie horen over de gang van zaken omtrent afvalverwerking	<ul style="list-style-type: none"> - Antea Group (2015) Evaluatie aanpak snoeproutes Het Bildt - SenterNovem (?) Impulsprogramma zwerfafval, Praktijkvoorbeeld snoeproute Eindhoven - BMW (2011) Maatschappelijke stage zwerfafval Schoolomgeving Barneveld - PlanTerra (2013) Zicht op zwerfafval Maatschappelijke Stage Helmond - Oranjewoud (2012) Met elkaar werken aan een schonere leefomgeving. Voorstel voor (voorlichting)activiteiten met en voor leerlingen Nijkerk
9	Film- of fotoreportage maken	Leerlingen maken een film of fotoreportage om medeleerlingen of anderen te informeren	<ul style="list-style-type: none"> - PlanTerra (2012) Maatwerkplan zwerfafvalaanpak scholen Zeist
10	Gastles	Een gemeentelijke BOA, kunstenaar of belangenorganisatie verzorgt een gastles in de klas	<ul style="list-style-type: none"> - JMA (2012) Maatwerkplan zwerfafval 2012 Gemeente Smallingerland - SenterNovem (?) Impulsprogramma zwerfafval, Praktijkvoorbeeld snoeproute Eindhoven
11	Karavaan van veegwagens	Met een karavaan van veegwagens wordt het probleem rondom zwerfafval onder de aandacht gebracht.	<ul style="list-style-type: none"> - PlanTerra (2013) Draaiboek zwerfafvalaanpak rond middelbare scholen Oldenzaal.

	Activiteiten door leerlingen	Korte toelichting	Meer informatie
13	Kunstwerk maken van afval	Na een opschoonactie wordt van het verzamelde zwerfafval een kunstwerk gemaakt dat wordt tentoon gesteld. Ook kunnen bedrijven afval aanleveren, bijvoorbeeld oude fietsen, stukken metaal, huishoudelijke apparaten en plastic voorwerpen. Met al deze materialen wordt een kunstwerk gemaakt. Evt. kunnen bezoekers stemmen op het mooiste kunstwerk waarna een prijs wordt uitgereikt.	<ul style="list-style-type: none"> - Oranjewoud (2012) Zwerfafval Projecten waaier Gemeente Kollumerland c.a. - Active Professionals (2012) Maatwerkplan aanpak zwerfafval schoolroutes Borger-Odoorn
14	Landelijke opschoondag	Jaarlijks staat een landelijke Opschoondag gepland waarbij meerdere partijen in actie komen om de openbare ruimte schoon te maken. Een school kan deelnemen aan deze Opschoondag.	<ul style="list-style-type: none"> - Oranjewoud (2011) Zwerfafval in schoolomgeving. Analyse en Maatwerkplan Gemeente Steenwijkerland - PlanTerra (2011) Maatwerkplan schoolomgeving Gemeente Oosterhout
15	Lesprogramma ontwikkelen voor basisschoolleerlingen	Leerlingen geven les aan basisschoolleerlingen over zwerfafval.	<ul style="list-style-type: none"> - Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval Heerhugowaard - Oranjewoud (2011) Zwerfafval in schoolomgeving. Analyse en Maatwerkplan Gemeente Steenwijkerland
16	Logo ontwerpen	Leerlingen ontwerpen een logo te gebruiken voor communicatie over een project. Een vakjury beoordeelt alle inzendingen. Een grafisch vormgever gaat met het winnende logo aan de slag en maakt het officieel.	<ul style="list-style-type: none"> - Oranjewoud (2012) Zwerfafval Projecten waaier Gemeente Kollumerland c.a.
17	Meeloopdag BOA	Leerlingen lopen mee met de buitendienst van de gemeente.	<ul style="list-style-type: none"> - JMA (2012) Maatwerkplan zwerfafval 2012 Gemeente Smalingerland - Public Result (2013) Overzicht Educatieve programma's Voorgezet onderwijs, Stadsdeel Amsterdam Zuid
18	Monitoring zwerfafval	Monitoring wordt uitgevoerd om de mate van vervuiling in een bepaald gebied wordt gemeten en te ontwikkeling hiervan gedurende langere tijd te evalueren.	<ul style="list-style-type: none"> - JMA (2012) Maatwerkplan zwerfafval 2012 Gemeente Smalingerland - MWH (2011) Gebiedstraject Schoolomgeving Venlo – maatschappelijke stage
19	Muziek maken	Met verschillende soorten zwerfafval worden geluiden gecreëerd en ritmes onderzocht.	<ul style="list-style-type: none"> - Muziek met zwerfvuil; www.indevuilbak.be
20	Opschoonactie houden	Bij een opschoonactie maken leerlingen met prikkers de openbare ruimte zoveel mogelijk zwerfafval vrij. Optioneel kan ingezet worden op het betrekken van zoveel mogelijk mensen: leerlingen organiseren de actie en nodigen familie, vrienden, buurtbewoners of winkeliers uit om mee te doen.	<ul style="list-style-type: none"> - Oranjewoud (2012) Zwerfafval Projecten waaier Gemeente Kollumerland c.a. - Public Result (2013) Maatschappelijke stage zwerfafval Bloemendaal, eindrapportage thematraject participatie
21	Organiseren van een (buurt)feest	Leerlingen organiseren een (buurt)feest om anderen bewust te maken van zwerfafval door bijv. resultaten van buurtonderzoek te presenteren.	<ul style="list-style-type: none"> - MWH (2012) Eindrapport uitvoering gebiedstraject schoolomgeving Gemeente Delft 2011-2012
22	Organiseren van een klassendebat	In klassikaal verband wordt gediscussieerd over bijv. de uitkomsten van een internetpoll over zwerfafval of de opbrengsten van een schouw zwerfafval.	<ul style="list-style-type: none"> - CodeNameFuture, 'Welkom in onze wijk'
23	Poster ontwerpen	Leerlingen maken een anti-zwerfafvalposter.	<ul style="list-style-type: none"> - JMA (2012) Maatwerkplan zwerfafval 2012 Gemeente Smalingerland

	Activiteiten door leerlingen	Korte toelichting	Meer informatie
			- Oranjewoud (2012) Met elkaar werken aan een schonere leefomgeving. Voorstel voor (voorlichting)activiteiten met en voor leerlingen Nijkerk
24	QR code op afvalbak	Afvalbak heeft een QR code die met een telefoon te lezen is. De code verwijst naar een filmpje over zwerfafval	- Verhalenspeurtocht met QR-codes in Heerlen
25	Recycling	Leerlingen gaan na uitleg en mbv een lespakket producten uit elkaar halen, zoals een tv.	- Oranjewoud (2012) Zwerfafval Projecten waaier Gemeente Kollumerland c.a.
26	Schouw zwerfafval	Een schouw is een rondgang door een gebied om de mate van vervuiling te meten en evt. verbeterpunten in de openbare ruimte in kaart te brengen.	- Public Result (2013) Jongeren betrekken bij de aanpak van zwerfafval. Handreiking voor een aanpak van snoeproutes in Zwartewaterland - PlanTerra (2012) Maatwerkplan zwerfafvalaanpak scholen Zeist - PlanTerra (2011) Maatwerkplan schoolomgeving Gemeente Oosterhout - MWH (2011) Gebiedstraject Schoolomgeving Venlo – maatschappelijke stage
27	Tegel ontwerpen en plaatsen	Tegels plaatsen met een (soortgelijke) tekst "Geen bak, hou afval op zak" (ontworpen door leerlingen)	- Zakenpartner (2012) Inventarisatie- en Maatwerkplan Aanpak van Zwerfafval Gemeente Etten-Leur
28	Verhaal schrijven	De leerlingen schrijven een verhaal met een duidelijke mening over zwerfvuil, waarbij ze een voorwerp toegewezen krijgen dat op straat is gevonden. Na het schrijven wisselen leerlingen hun verhalen uit en corrigeren ze elkaar ze nodig.	- Indevuilbak.be
29	Wastebattle	Tijdens een battle presenteren de zes beste teams hun oplossing voor het voorkomen van zwerfvuil. Ieder team krijgt daar 3 minuten voor, waarna de juryleden 3 minuten hebben om verhelderende vragen te stellen.	- Wastebattle
30	Theater	Ludiek optreden om het onderwerp op een leuke manier onder de aandacht te brengen en bewustwording te creëren.	- De Dames Slier - BMW (2011) Maatschappelijke stage zwerfafval Schoolomgeving Barneveld

Bijlage 3: Lespakketten

A: Lespakketten gericht op de aanpak van zwerfafval

	Lespakket	Korte omschrijving	Aanbieder en website
1	Coastwatch	Tijdens Coastwatch doen de leerlingen strandonderzoek in drie gedeelten: aanspoelsels zoeken, afval verzamelen en korren. De leerlingen onderzoeken een hun toegewezen gedeelte van het strand, inventariseren de vondsten en noteren de gegevens op turflijsten. Vervolgens trekken ze onder begeleiding van een gids een sleepnet door zee en sorteren de vangst in kleine emmers met zeewater. De vangsten worden met behulp van de zoekkaarten en de kennis van de gids op naam gebracht.	NME Centrum Schouwen-Duiveland
2	Coastwatch: vuil in zee	In korte tijd worden leerlingen experts op één aspect van afval in zee, waarna ze met een korte presentatie hun kennis delen met de anderen	Stichting de Noordzee
3	Coastwatch: waar komt het afval op het strand vandaan?	Klassengesprek over wat er op het strand ligt aan afval en waar dat vandaan komt	Stichting de Noordzee
4	Coastwatch: pvc	Niet alle schadelijke stoffen zijn zichtbaar, met een proef testen leerlingen of in plastic voorwerpen pvc zit	Stichting de Noordzee
5	Coastwatch: slachtoffers van zwerfafval	Leerlingen ontdekken dat afval schadelijk kan zijn voor de dieren in zee en schrijven er een artikel over	Stichting de Noordzee
6	Duurzaamheids-game; afvalquiz	Naast dat Weizigt Dordrecht lessen aanbiedt bij het duurzaamheidscentrum, doen zij dit ook op locatie. Zo kan er op school aandacht worden besteed aan een duurzaamheidsscan, een duurzaamheidsgame, lespakket droge voeten of leskit waterwijs	Weizigt Dordrecht
7	Humboldt Afval bestaat niet	Nieuwe aardrijkskunde methode met digitale lessen. Een les gebaseerd op activiteiten Klean met filmpjes, lesopdrachten en achtergrond info	Malmberg
8	Ik doe er toe	Gedrag: ik doe ertoe! is een interventie die gericht is op het voorkomen van antisociaal gedrag bij middelbare scholieren om zo een goed samenlevingsklimaat te creëren in de klas en daar buiten. Na de inzet van het project zijn leerlingen zich bewust van wat hun gedrag betekent voor hun omgeving. Ze zijn in staat te beoordelen welk gedrag in sociale situaties het leefklimaat positief beïnvloeden en welke een negatieve invloed hebben en maken op grond van dit oordeel bewuste keuzes voor hun eigen gedragsrepertoire.	Codename Future
9	Let's start the war on trash	"Sluit je aan bij het TRASH team, voor een flink potje TRASH bashing. Het TRASH team reduceert rotzooi tot een lachwekkend en zielig fenomeen. Met het TRASH lespakket ga je aan de slag met opdrachten voor de vakken tekenen, biologie en creatieve vormgeving/handarbeid. Voor handarbeid ga je een ontwerp maken voor een TRASH can. Voor tekenen maak je een anti-TRASH poster. Voor het vak biologie zijn er drie opdrachten: operatie schoolplein (opruimactie op en rondom het schoolplein), Mind your TRASH (practicum over afbraaktijden van afval) en TRASH en flora (practicum over de schadelijke invloed van afval op de natuur). Voor alle opdrachten scoor je punten.	No Wayste
	Operatie afval	Operatie Afval is ontworpen voor het voortgezet onderwijs. Bij de "Kick off" wordt een klassengesprek gehouden over hoeveel afval wordt geproduceerd lokaal en ook wereldwijd. Aandacht voor afvalgedrag en zwerfafval wordt gecombineerd met veel beeldmateriaal. Na de introductie kiezen de leerlingen een afvalthema, doen onderzoek en presenteren hun bevindingen aan klasgenoten	Lawinetheater

10	RemixIT	In Nederland wordt tweederde van de totale hoeveelheid ICT-afval niet gerecycled. Opmerkelijk, want ICT-afval kan heel goed hergebruikt worden als nieuwe grondstof of als brandstofvervanging. De maatschappelijke stage 'RemixIT', heeft als doel jongeren ervan bewust te maken dat 'remixen' van oude ICT-apparatuur goed is voor henzelf en de wereld om ons heen. Het digitale lesmateriaal is heel goed inzetbaar tijdens een projectweek of als maatschappelijke stage. Afgelopen schooljaar hebben 186 scholen, in vier weken tijd, 15.373 kilo klein ICT-afval ingezameld. Ook na de campagne blijft het inzamelen van belang.	Codename Future
11	Ren je rot kwis - keep it clean day	Jaarlijks vindt er een centrale activiteit plaats rond Keep it clean day.	Steunpunt NME Culemborg
12	Rollenspel 4-5 VWO	Het strand van Hawaii ligt vol met afval uit zee. Maar wie moet het opruimen. In dit rollenspel wordt de klas in groepjes verdeeld en ieder groepje krijgt een rol als partij en een taak. Met alle partijen wordt een vergadering belegd waarin de leerlingen samen tot een oplossing moeten komen.	Studieproject Liset Meddens
13	Schoonmaakhelden / Pubers in actie	Pubers in actie is een zwerfafvalprogramma op maat, afhankelijk van het schoolniveau en de beschikbare uren worden er afspraken gemaakt. Door middel van een presentatie en een prikactie rondom de school leren de jongeren over de gevolgen van afval en maken we hen bewust van de problemen die het oplevert maar ook van de kansen die er liggen. Het is vaak waanzinnig vies rondom middelbare scholen, de burens zullen ook erg bij zijn als zij de jongeren van uw school actief in de buurt zien opruimen. Een maatschappelijke stage (opdracht) behoort tot de mogelijkheden.	RecycleValley
14	WeCycle City	Wecycle City is een bijzondere interactieve stad. Op wecycle.nl/city herbergen de verschillende onderdelen van de stad een schat aan informatie over de recycling van elektrische apparaten en spaarlampen. Deze informatie wordt zichtbaar wanneer op een van de gebouwen wordt geklikt. Zo staan er in de Recyclefabriek verschillende filmpjes over recycling en zijn in het Onderzoeksbureau (samenvattingen van) onderzoeken te vinden.	WeCycle
15	Welkom in onze wijk	Welkom in onze Wijk integreert burgerschap en participatie op een concrete en zichtbare wijze. Jongeren brengen in beeld wat zij goed en minder goed vinden in hun wijk. Op een digitale kaart plaatsen ze 'prikkers' voor de zogenaamde hot- en notspots en bedenken verbeterplannen. Ze laten deze plekken en het verbeterplan vervolgens zien aan volwassenen. Op deze manier ontdekken jongeren hun wijk, denken ze mee hoe het beter kan en laten ze bewoners en bestuurders de wijk zien door de bril van jongeren. Doelgroep is onder en bovenbouw vmbo, havo, vwo. Tijd 8-10 lesuren. Geschikt voorvakken aardrijkskunde, maatschappijleer, economie, geschiedenis, Nederlands, Biologie (Mens en Natuur), Informatiekunde	Codename Future
16	Workshop cradle to cradle klas 2	Heb je weleens van het begrip Cradle to Cradle gehoord? Cradle to Cradle betekent letterlijk van Wieg tot Wieg. Het is een hele andere manier van produceren en consumeren. Tijdens de workshop Cradle to Cradle ontwerpen de leerlingen in groepjes een product voor school (bijvoorbeeld een tafel, vuilnisbak of buitenmeubilair) volgens de Cradle to Cradle ontwerpregels. Dit ontwerp presenteren ze vervolgens aan de klas.	Weizigt Dordrecht
17	Yourfuture Wecycle MAS	Lever jouw bijdrage aan de maatschappij van vandaag en morgen. Jij hebt elke dag plezier van de gadgets om je heen: telefoon, speakers, spelcomputer enz. enz. En dat wil je zo houden! Al deze elektrische apparaten zitten vol met grondstoffen. Door de afgedankte apparaten te recyclen, wordt het milieu minder belast, schaarste voorkomen en kun jij blijven genieten van al deze elektronica. Maar dan moet je de apparaten wel apart inleveren! Met een maatschappelijke stage (MaS) van Wecycle kan je hieraan een steentje bijdragen. Het begrip duurzaamheid staat daarbij centraal. Je wordt uitgedaagd tot samenwerken en/of het ontwikkelen van organisatorische kwaliteiten.	Wecycle
18	Zwerfafval als uitglijder	De leerlingen worden tijdens het project uitgedaagd om met hun klas de problematiek in kaart te brengen en oplossingen uit te werken. De burgemeester of verantwoordelijke wethouder vraagt (via een videoboodschap) aan de jongeren om met ideeën of oplossingen te komen om het zwerfafval in hun stad of dorp op te ruimen, of nog beter; hoe het te voorkomen kan worden. De leerlingen werken in groepjes – 'adviesbureaus' - de opdracht uit. Met hulp van deskundigen zoeken ze naar antwoorden en oplossingen. Tot slot presenteren de leerlingen wat zij hebben bedacht om zwerfafval te verminderen of te voorkomen.	Scholen voor duurzaamheid

19	Zwerfafval: kan IK er wat aan doen?	Lespakket 3: Zwerfafval: kan IK er wat aan doen? is bestemd voor het derde en vierde leerjaar VMBO voor de leerweg BB (Basis Beroepsgericht). Het is een lespakket biologie met vier practica die passen binnen het schoolexamen biologie	Kernmerk / Uitgeverij Zorn
20	Zwerfvuil als uitlijder	Scholen voor duurzaamheid brengt scholen en bedrijven bij elkaar. Leerlingen werken in opdracht van echte opdrachtgevers. Ze doen onderzoek of maken een ontwerp rond een actuele maatschappelijke kwestie. Leerlingen ontmoeten vertegenwoordigers van bedrijven	IVN

B: Lespakketten gericht op de aanpak van zwerfafval en afvalscheiding

	Naam lespakket	Korte omschrijving	Aanbieder en website
1	Canny - the garbage game	Om de strijd aan te gaan tegen zwerfafval gebruiken scholen nu vaak nog repressief beleid. Canny gaat uit van plezier om gedrag te veranderen. Afval inzamelen moet vooral leuk zijn!	Gemeente Heerlen / Tomra
2	Coastwatch: afbreekbaarheid van afval	leerlingen gaan op zoek naar informatie over de afbreekbaarheid van verschillende soorten afval	Stichting de Noordzee
3	Expeditie Zwerfafval	In juni hebben VWO 3-leerlingen van het KWC deelgenomen aan het project Expeditie Zwerfafval, aangeboden aan de school door gemeente Culemborg. Tijdens dit project leerden ze hoe zwerfafval uiteindelijk kan eindigen in de plastic soep in de oceanen. Tijdens gastlessen en eigen onderzoek leerden ze veel over deze actuele problematiek.	Gemeente Culemborg
4	Recycle Art, digitale lesbrieven	Informatieve site met links en enkele open opdrachten rondom recycling, zwerfvuil etc.	De Papaver Delft / WAD
5	VO project van Rommel tot Rijkdom	Tijdens het informatieve deel maken leerlingen kennis met afval en afvalscheiding. Ze leren wat er na het scheiden van afval met de verschillende afvalsoorten gebeurt en hoe je afval kunt voorkomen. Daarna gaan de scholieren, samen met leerlingen met een verstandelijke beperking, naar buiten om (zwerf)afval rond school op te ruimen. Er staat ook een rondleiding bij de Roteb of de AVR op het programma.	Milieu Dichterbij

Bijlage 4: Maatschappelijke stages over zwerfafval en afvalscheiding

	Algemene maatschappelijke stages	omschrijving	niveau leerlingen	Meer informatie
1	AdVIESvraag	De stage wordt vormgegeven in een onderzoeks- adviesopdracht over zwerfafval. De stage bestaat uit het in kaart brengen van afvalbakken in onderzoeksgebied, schouwen, het houden van interviews met mede leerlingen en opstellen van een adviesrapport.	havo - vwo	PlanTerra (2012) Zwerfafval (stage)opdrachten voortgezet onderwijs
2	Anti Zwerfafvalposter	De leerlingen maken een anti-zwerfafvalposter die (tijdelijk) wordt opgehangen op school of in de buurt van de school	vmbo	PlanTerra (2012) Zwerfafval (stage)opdrachten voortgezet onderwijs
3	Buurtinterviews	De leerlingen houden straatinterviews met voorbijgangers, winkeliers en bewoners over zwerfafval in de buurt en presenteren hun bevindingen.	vmbo	PlanTerra (2012) Zwerfafval (stage)opdrachten voortgezet onderwijs
4	Buurtonderzoek	Leerlingen bedenken een onderzoeksopzet, brengen in kaart waar volgens de buurtbewoners de grootste problemen liggen op het gebied van zwerfafval in de openbare ruimte op dit moment. De leerlingen bedenken vervolgens oplossingen voor de geïdentificeerde problemen.	vmbo, havo, vwo	Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval
5	Check je plek	De stageopdracht bestaat uit het schouwen op diverse locaties zoals in en om het winkelcentrum of de speeltuin en sluit af met het presenteren van de resultaten van de schouw.	havo - vwo	PlanTerra (2012) Zwerfafval (stage)opdrachten voortgezet onderwijs
6	Creatieve Campagne – Zwerfafval: gooi het in de groep!	Leerlingen stellen een plan van aanpak op en ontwikkelen een aansprekende communicatiecampagne die duidelijk maakt dat zwerfafval 'niet cool' is. Hierdoor worden leerlingen zich ervan bewust dat afval gewoon in de prullenbak moet. Na een tijdje onderzoeken de leerlingen of de campagne effect heeft gehad bijvoorbeeld door middel van een internetpoll of schouw.	vmbo, havo, vwo	Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval
7	Creatieve communicatie: campagne tegen zwerfafval	Leerlingen bedenken een communicatiecampagne over zwerfafval om zoveel mogelijk leerlingen te bereiken. De leerlingen stellen een plan op, voeren dit plan vervolgens uit en enquêteren na enige tijd om te bepalen of de campagne bekend is geworden en aanspreekt. De resultaten worden ten slotte door de leerlingen gepresenteerd.	havo - vwo	Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval
8	Gebiedsadoptie	Groepen leerlingen adopteren elk een gebied rond de school of in een wijk. Dat houdt in dat de prullenbakken in het betreffende gebied door de groep leerlingen worden geleegd en de directe omgeving ervan wordt schoongehouden. Voor het beste schoongehouden gebied kan eventueel een kleine beloning of tegenprestatie beschikbaar komen.	vmbo, havo, vwo	Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval

	Algemene maatschappelijke stages	omschrijving	niveau leerlingen	Meer informatie
9	Hoe schoon wordt de wijk beleefd?	Leerlingen houden straatinterviews met buurtbewoners, bespreken de opbrengsten met de wijkraad, bedenken acties om de wijk schoner te maken en presenteren hun oplossingen.	onbekend	Oranjewoud (2012) Aanpak zwerfafval schoolomgeving De Bilt
10	Hotspot or Notspot	Waarom is de ene plek in de wijk meer of minder vervuild dan de andere? Leerlingen vergelijken plekken en zoeken naar de oorzaken van vervuiling. Vervolgens bedenken leerlingen een actieplan om de problemen te verminderen en voeren dit actieplan ten slotte uit.	vmbo, havo, vwo	Codename Future
11	Lesprogramma voor basisschoolleerlingen ontwikkelen	Leerlingen krijgen eerst zelf les over zwerfafval, waarna zij het geleerde overbrengen aan basisscholieren. Door het overbrengen van de boodschap zullen de leerlingen zelf ook minder geneigd zijn hun afval op straat te gooien. Deze les kan afgesloten worden met opschoonactie van het schoolplein van de basisschool.	vmbo, havo, vwo	Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval
12	Maatschappelijk stage zwerfafval	In dit rapport is te lezen hoe een maatschappelijke stage voor middelbare scholieren gericht op het opruimen van zwerfafval op de parkeerterreinen bij het strand van Bloemendaal aan Zee en het strand zelf is opgezet en uitgevoerd. Met name na strandfeesten die in en rond de strandtenten worden gehouden kennen deze plaatsen veel zwerfafval. Leerlingen werken in 4 dagen toe naar een opschoondag. Dag 1 wordt het onderzoeksgebied verkend en worden interviews gehouden met bezoekers en ondernemers, dag 2 is een excursie naar een afvalverwerkingsbedrijf en een interactieve les, dag 3 vragen leerlingen aandacht voor de komende opschoondag en werken ze in teams ideeën uit, dag 4 is de opschoondag zelf met zoveel mogelijk vrienden, familie en bekenden	vmbo-t	Public Result (2013) Maatschappelijke stage zwerfafval Bloemendaal
13	Maatschappelijke stage - Terugdringen overlast zwerfafval	Deze stage betreft een werkweek voor de leerlingen van de tweede klassen. De werkweek zal bestaan uit het monitoren, opruimen en rapporteren van zwerfafval, waarbij 300 leerlingen (12 klassen) in groepjes op pad gaan. De verschillende gebieden die worden betrokken bij de stage worden 8 x bezocht op verschillende momenten.	vmbo, havo en vwo	MWH (2011) Gebiedstraject Schoolomgeving Venlo – maatschappelijke stage
14	Monitoring Zwerfafval	Leerlingen onderzoeken in tweetallen 3 gebieden: de school, rondom de school en de route naar het winkelcentrum. Op aangegeven locaties zal door de leerlingen worden geschouwd m.b.v. een schoonheidsgradenkaart, waarna ze verslag doen van hun bevindingen.	havo - vwo	PlanTerra (2012) Zwerfafval (stage)opdrachten voortgezet onderwijs
15	Opzetten buurtteam	Deze stage bestaat uit het opzetten van een team van buurtwachters om zwerfafval te prikken of schouwen. Er zijn verschillende opties mogelijk; Optie 1: Aangevoerd door de leerlingen kan een buurtprikteam met een groepje of 'pool' van bewoners periodiek de buurt en de omgeving (bv. park) schoonmaken. Leerlingen werven	vmbo, havo en vwo	Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval

	Algemene maatschappelijke stages	omschrijving	niveau leerlingen	Meer informatie
		daartoe de bewoners en maken met hen afspraken. Optie 2: Aangevoerd door de leerlingen kan een wijkschouwteam met een groepje of 'pool' van bewoners periodiek de buurt en omgeving schouwen. Leerlingen werven daartoe de bewoners, maken met hen, de gemeente en medeleerlingen afspraken over hoe de meldingen worden doorgezet en aangepakt.		
16	Organiseren opschoondag	Met een prikactie wordt de omgeving schoongemaakt door de leerlingen en zo wordt deels bewustwording gecreëerd onder de leerlingen. Eén groep leerlingen (bijvoorbeeld een klas in opdracht van de leerlingenraad) organiseert de (opschoon)middag; de rest van de school helpt tijdens de middag mee.	vmbo, havo en vwo	Public Result (2013) Scholen betrekken bij de aanpak van zwerfafval
17	Pimp and clean	Leerlingen verzamelen in groepjes van vier afval in de omgeving van de school, krijgen vervolgens een workshop graffiti van een kunstenaar waarna ze een afvalbak pimpen.	vmbo	PlanTerra (2012) Maatwerkplan zwerfafvalaanpak scholen Zeist
18	Pimpen van afvalbak	Leerlingen pimpen de afvalbakken op of rond school; leerlingen maken een ontwerp en voeren dit uit met verf of graffiti.	vmbo	PlanTerra (2012) Zwerfafval (stage)opdrachten voortgezet onderwijs
19	Snoeproute in beeld	Deze stage bestaat uit een aantal elkaar aanvullende onderdelen gericht op het vergroten van het bewustzijn over het onderwerp zwerfafval en op het voorzien van de gemeente van aanvullende informatie gegoten in een voor leerlingen aantrekkelijk format. De leerlingen onderzoeken hoe schoon de snoeproute is en geven de snoeproute vervolgens afhankelijk van de resultaten een rapportcijfer. Dit rapportcijfer kan met een bord worden gecommuniceerd zodat er ook een signaal aan de buurt wordt gegeven dat er aandacht voor zwerfafval is. De leerlingen voeren hierbij ook een afvalbakkenonderzoek uit en presenteren ten slotte hun bevindingen d.m.v. een film of fotoreportage.	vmbo, havo en vwo	PlanTerra (2012) Maatwerkplan zwerfafvalaanpak scholen Zeist
20	Snoeproute Schoon!	Leerlingen brengen het zwerfafval op de route tussen thuis of het winkelcentrum en in de school in kaart, bedenken een actieplan en voeren dit uit.	vmbo, havo en vwo	Codename Future
21	Taskforce TRASH	Leerlingen organiseren een schoonmaakactie waarbij zoveel mogelijk mensen worden gemobiliseerd.	vmbo, havo en vwo	Codename Future